

Makalenin geliş tarihi: 19.10.2021
Makalenin kabul tarihi: 04.12.2021

Herta Müller'in Romanlarında Ev*

House in Herta Müller's Novels

Gülay Bolattekin**

Özet

Yaşam, ekonomik, siyasal ve doğal olaylar sebebiyle sürekli değişim halinde iken bireyin ortak arayışı kendini rahat ve güvende hissedebileceği bir alan ihtiyacı olmuştur. Bu ihtiyaç çerçevesinde ev, ekonomik ve kültürel koşullarla sakinlerine sunduğu imkânlar farklılaşsa bile içerik bakımından evrensel bir mekândır. Diğer yandan modernizmin zamanı keskin sınırlarla ayıran düzeni, bireyin özel yaşam alanı olan eve ve evde yaşayan kişilerle ilişkisine tesir etmektedir. Bu çalışmada Herta Müller'in *Tek Bacaklı Yolcu*, *Tilki Daha O Zaman Avcıydı*, *Yürekteki Hayvan*, *Keşke Bugün Kendimle Karşılaşmasaydım* ve *Atemschaudel*¹ romanları incelenmiştir. Çalışmanın amacı köy-şehir ekseninde, dikta rejiminin yaptırımlarıyla şekillenen yaşam biçimlerinin eve yansımalarını göstermektir. Makalede Herta Müller'in romanlarında sıkça ele alınan mekân türlerinden evler, metne bağlı inceleme yöntemi ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde ev kavramı üzerinde teorik bilgilere yer verilmiştir. İnceleme bölümünde yazarın hayatına dair kısa bilgilendirmenin ardından bahsi geçen romanlardaki ev kavramı alıntılarla gösterilmiştir. Sonuç bölümünde ise eserlerdeki evlerin özellikleri karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Herta Müller, Mekân, Ev, Romanya, Karşılaştırmalı Edebiyat

Abstract

While life is constantly changing due to economic, political and natural events, the individual's search for a partner has become the need for a space where s/he can feel comfortable and safe. Under the framework of this need, the house is a universal space, even if the economic and cultural conditions and the opportunities it offers to its residents differ. On the other hand, the order of modernism, which separates time with sharp boundaries, affects the home, which is the private living space of the individual, and his/her relationship with the people living in the house. In this study, Herta Müller's *The One-Legged Traveler*, *The Fox Was Still a Hunter*, *The Animal in the Heart*, *I Wish I Hadn't Met Myself Today* and *Atemschaudel* novels are studied. The aim of the study is to show the reflections of the lifestyles shaped by the sanctions of the dictatorship on the village-city axis to the home. In the article, houses, which are frequently discussed in Herta Müller's novels, were examined

---

* Bu çalışma, Prof. Dr. Mehmet Osman TOKLU danışmanlığında tamamlanan "Orhan Pamuk'un ve Herta Müller'in Romanlarında Mekân" başlıklı Doktora Tezinden oluşturulmuştur.

** Gülay Bolattekin, Dr. Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, gbolattekin@selcuk.edu.tr

¹ *Atemschaudel* romanı Türkçe'ye çevrilmemiştir. Eserin adı Nefes Salınımı olarak çalışmada geçecektir. Eserden alıntılar tarafımdan çevrilmiştir.

comparatively with the textual analysis method. In the introduction part of the study, theoretical information on the concept of home is given. In the analysis section, after brief information about the author's life, examples of houses in the aforementioned novels is shown with quotations. In the conclusion part, the features of the houses in the works are compared and interpreted.

Key Words: Herta Müller, Space, House, Romania, Comparative Literature

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun korunma ve konaklama ihtiyacı farklı şekillerde somutlaşır. Yerleşik hayata geçilmesinin ardından ticaret, sanat ve tarım alanlarında etkinliği artan insan, dış dünya ile etkileşimine özel alanı olan eve ulaşarak ara verir. Ev, aile bireylerinin birlikte zaman geçirmesini kolaylaştırmanın yanında dinlenme ve rahatlama alanıdır.

Dış dünyada kendini kaybeden insan, kamusal alana fiziki unsurlarla çekilmiş sınırla oluşturulan özel yaşam alanı olan eve, kendini bulabilmek için dönme gereksinimi duyar (Flusser, 2006: 279). İnsanoğlunun günümüz dünyasında yaşamını sürdürebilmesinin başat gereksinimi olan evi, Bachelard (2008: 34), “dünya köşemiz ve ilk evrenimiz” olarak nitelerken yaşam alanı kurmanın gerekliliğini vurgular. Narlı (2014: 62), ev kavramını “insanın ruhsal, bedensel, düşünsel varlığının bütün hallerini, bütün çelişki ve çatışmalarını, umut ve korkularını, iyilik ve kötülüklerini bilen ve hafızasına kaydeden mikro evren” olarak açıklar. Topoğrafik ve topojojik unsurlar yanında kültürel ve ekonomik koşullara göre değişkenlik gösterebilen ev, “yerleşik düzenin kültür aktarıcısıdır” (Soysal, 2013: 12). Gerçek ve içsel yaşam, ev ortamında özgürlüğe ulaşır. Kişinin ev ortamının geliştirici etkisine sahip olabilmesinde bu mekânın “dünya düzeninin merkezi ve odağı” (Lotman, 2012: 137) olmasının etkisi vardır. Diğer iç mekânlarla karşılaştırıldığında kişinin kendini en huzurlu hissettiği alan olan ev, “ruhsal aşınmaları tedavi eden bir rehabilitasyon merkezi, kuşatıcı bir mutluluk mekânıdır” (Şen, 2010: 93). Ev, dinlenme, beslenme ve temizlik gibi ihtiyaçlara bir arada cevap verebilen bir bütünlük olmasını “bağımsız yaşam birimleri olan otağ’dan türediği bilinen oda’ların bir araya getirilmesi” (Cansever 2016: 118) ile oluşmasına borçludur. Bu çeşitliliğin sunduğu ihtiyaçların giderilmesi konforla ilişkilendirilmemesi gereken bir noktadır. Zira şartları kısıtlı imkânlarla belirlenmiş evler de sakinlerine güzel gelir. İmkânları ne olursa olsun “her bir ev sakinleri için, kamusal bir sahne ve özel bir mabettir” (Kostof, 1986’dan akt. Bertram, 2008: 118). Evin dış dünyanın fırtınaları yanında sosyal ilişkilerdeki çatışmalardan da korunma imkânı sunması, insanın varlığını bir arada tutabilmesini kolaylaştırır (Bachelard, 2008: 34-36). Evin oluşturulmasında toplumun temeli olan aile göz önüne alınmıştır, “gündelik hayatın aile yaşantısı için düşünülen, bu yaşantı biçiminin gereklerine uygun olarak inşa edilen bir yapı” (Gahramanlı, 2013: 85) olan ev, aile bireyleriyle anıları oluşturur. Böylelikle köklere bağlılığın temellerinin atıldığı özel bir alana dönüşür.

Evin taşıdığı anlamları Harvey (2003: 148), maddeler halinde şu şekilde gösterir:

- *Barınak,*
- *oturanların özel kullanımı için bir nicelik mekânı,*
- *mahremiyet,*
- *iş yerine, alışveriş olanaklarına, sosyal hizmetlere, aile ve arkadaşlara ve benzerlerine ulaşılacak görelî konum (bu, işyeri ve benzerlerinin evde olması olanağını da kapsar),*

- *kirlilik kaynaklarına, kalabalığa, suç ve tehlike kaynaklarına, istenmeyen kişilere ve benzerlerine yakınlıkta görelî konum,*
- *fiziksel, toplumsal ve simgesel (statü) özelliklere sahip semt konumu,*
- *servetin biriktirilip geliştirileceği bir araç*

Özel alan vurgusuna ağırlık veren Harvey, evin istenmeyen unsurları yaklaştırmamasına dolayısıyla bireyin güvenli ve huzurlu bir yaşam alanı oluşturmasının gerekliliğine dikkat çeker. Evi, iç habitat olarak niteleyen Eiguer (2013: 55), evin işlevlerini fiziki yapısından hareketle sanatsal yönüne değin ayırır:

- *kapsayıcılık işlevi:* evin dışı ve içi arasında bir fark yaratarak aileyi korur ve rahatlatır
- *özdeşleşme işlevi:* ortak ev olsa da aile bireylerin her birinin kendi zevk ve kişisel tercihlerini de yansıtır
- *tarihsel devamlılık işlevi:* hafızanın birleştiricilik rolünü üstlenir
- *yaratıcı işlev:* mekânların dağılımı, duvar kaplamalarının ve nesnelere seçimini kapsar
- *estetik işlevi:* herkesin hoşuna gitmesini, şekillerin uyumunu amaçlar.

Bu sınıflandırmada aile bireylerinin farklı zevklerine rağmen uzlaşma olanağının evde sağlanabilmesi dikkat çekicidir. Eiguer (2013: 73) “mutlu narsizmin krallık ettiği annenin dölyatağı” tanımıyla nitelediği ev kavramı ile kişinin içinde bulunduğu refah ortamının kişiyi hayata hazırladığını vurgular. Evin mikro alanda sunduğu imkânlar dış dünyaya duyulan yabancılığı azaltır, sosyal ilişkiler de ev ölçeğinden hareketle mahalle, sokak, köy/şehir ve ülke ekseninde genişler. Anne rahminin korunaklı ve sıcak atmosferinin kopyalanmaya çalışıldığı ev “bir toplumun kültürünün, aile sevgisinin ifadesi” (Şen, 2017: 8) olarak yaşama uyum kurallarının edinildiği ilköğrenim kurumudur. Roheim’a göre (akt. Campbell, 1943: 16) insanlar diğer canlılarla karşılaştırıldığında gelişimlerini tam anlamıyla tamamlamadan kısa bir sürede dünyaya gelir, bu eksikliğe rağmen onları tehlikelere karşı koruyan ilk mekân anne rahmidir ve sonrasında anne sevgisiyle sürecektir ev yaşamıdır. Bu kurumun eksikliği ise bireyin mücadelesini zorlaştırır. Evdeki “anne şefkati, herkesin ve her şeyin terk ettiği bedbaht insanı, her zaman bütün sıcaklığı ve samimiyetiyle kucaklamaya, ona her an yeniden ‘kendisi olma’ kapılarını açmaya hazırdır” (Korkmaz, 1999: 7). Bu durum evin sadece fiziki gereksinimler için değil ruhsal açıdan da karşılanması gereken ihtiyaçların giderilebilmesinde oynadığı rolün önemini gösterir.

Demir (2011: 41), evin sağladığı güven ortamını kalenin koruyuculuğu ile eş tutar ve bu muhafaza alanını kaybetmenin etkilerini şöyle açıklar:

Birey için evin kendine sağladığı şartları yitirmek, hele bunun kendi rızası olmadan gerçekleşmesi büyük bir çatışmayı doğurur. Evi ya da aileyi kaybetmek, insanın çevresinde kurulan dünyanın yıkılması anlamına gelir. Yıllar belki de nesiller boyu parça parça meydana getirilen mekânı yitirmek insanın geçmişini, bazen geleceğiyle birlikte yitirmesidir. Bu durumda insanın etrafındaki kale yıkılmıştır. Birey, kalenin dışında, savunmasız ve güven duygusu sarsılmış halde kalır.

Evin kaybı bireyin gelişimini ve geleceğini olumsuzlaştırırken etki alanı genişletildiğinde tarih sayfalarından silinen toplumların da benzer kayıplar yaşadığı görülür. Öz kimliklerini yansıttıkları yaşam alanından geriye iz kalmaması toplumların unutulmasını hızlandırır. Ruhsal bir baskı olarak yalnızlığın somutlaştığı evsizlik, toplumsal değerlerin zaman içinde uğrayacağı yıkımı şiddetlendirir (Narlı, 2014: 26-123). Ev, bu anlamda bir değerler aktarıcısıdır. Zorunlu sebeplerle evinden ayrılan veya bir eve sahip olamayan birey devlet denetimindeki kurumlarda gelişimini sürdürmek zorunda kalır. Aile ve ev ortamının dışında kalan birey aile kültürüne ve deneyimlerine ulaşamayacağından devletin belirlediği hususlara dikkat edilerek yetiştirilir. Korkmaz (2015: 365), evin yerine getirilen sosyal kurumların bu kişilere belli ideolojiler doğrultusunda yaşam olanağı sunmasını eleştirir:

[...] okul, eğitim merkezleri ve yetimhane gibi kurumlarda yetiştirilen gençler, insanın kutsallığı yerine, ideolojilerin ve kurumların kutsallığına inandırıldıklarından geleneksel yaşam değerleriyle sürekli çatışma durumundadırlar.

Diğer yandan hangi cinsiyet ya da yaş gurubundan olursa olsun kişinin bir evden beklediği, kapsayıcılığına her zaman ve her koşulda devam etmesidir. Konfor düzeyi ne olursa olsun bir eve sahip olmak, aynı çatıda ailenin diğer fertleri tarafından beklenilmenin verdiği güven neticesinde anıların canlılığının korunması ve yenilerinin eklenmesi kişinin geçmiş ve gelecek ile kurduğu bağı sağlamlaştırır.

2. HERTA MÜLLER'İN ROMANLARINDA EV

Herta Müller, 1953 yılında Romanya'nın Banat bölgesine bağlı Nitzkydorf köyünde dünyaya gelir. İkinci Dünya Savaşı sonrası ekonomik ve siyasi sorunların baş gösterdiği yıllarda Romanya'da azınlık olan Alman nüfustan oldukları için ailesi ile zor günler geçirir. Müller, SS ordusuna katılan ve Nazilere yakınlık duyan babası ile arasındaki sorunları ve Sovyet gulaglarında çalıştırılan annesinin yaşadıklarını eleştirel bir dille eserlerine yansıtır (Müller, 2011: 84-120).

Müller, köylerinde öğrenim hayatına devam edemeyeceği için annesinin itirazına rağmen şehre taşınır. Liseden sonra Temeşvar'da 1973-1976 yılları arasında Alman ve Romen Edebiyatı bölümlerini okuyan Müller, çevirmenlik yaparak işe başlar (Kraft, 2018)

Müller, Nobel Ödülü'nün ardından "Paderborn, Warwick, Hamburg, Swansea, Gainesville (Florida), Kassel, Göttingen, Tübingen ve Zürih'teki üniversitelerde, kolejlerde konferans verir ve yaşamını Berlin'de sürdürür. 1995'ten beri Darmstadt'ta Almanca Dil ve Şiir üyesidir." (Nobelprize, 2009)

Müller'in romanlarında barınma, güvenlik ve birliktelik gibi başat konuların yanında kültürel öğelerin edinimi ve devam ettirilmesi açısından insan yaşamını iyileştirme imkânı sunan ev, sıkça ele alınan bir iç mekân türüdür. Türkçeye *Tek Bacaklı Yolcu* adıyla çevrilen *Der Reisende auf einem Bein* adlı roman doğup büyüdüğü Romanya'da azınlık olarak nitelendirilen Irene adlı karakterin dikta rejiminden kaçarak Almanya'dan sığınma talebi sürecinde ve sonrasında yaşadıklarını konu alır. Eserde köklerinden ayrılmak zorunda kalan bireyin yaşam korkusuyla geçmişini terk edişi ve güven duygusunu yitirşi ev ile somutlaştırılır. Sığınma talebi *Kabul Merkezi* tarafından onaylanan kişilere devlet tarafından belirlenmiş evlerde konaklama fırsatı verilir. Vatanından getirebildiği bir adet bavuluyla kendi isteği sorulmadan verilen eve yerleştirilen Irene, girişte kendisini rahatsız eden bir görüntüyle karşılaşır. "Irene'nin odasındaki zemin koyu kahverengiye boyanmıştı. Tavanın ve duvarların ışığını çalıyordu. Avlunun duvarlarıyla aynı renkti" (Müller, 2013: 42). Bu renk, karanlık bir atmosfer oluşturmalarının yanında Hitler rejiminin askerlerinin üniforma rengini hatırlatır

ve Irene'i korkutur. Hitler rejimi bitmiş olsa da değersiz gördükleri bir topluluğa yaptıkları unutulmamakta; azınlık olduğu için ülkeden ayrılmaya zorlanan Irene kendisini onların yerine koymaktadır.

Evde kendisini güvende hissetmeyen Irene, yeni aldığı tek mobilyası olan yatağında korku dolu bir gece geçirir:

Dışarıdaki ışık öylesine külrengiydi ki, Irene soyunmaya korktu. Yatağın kenarına oturdu. Ayakkabılarını çıkardı. Giysileriyle uzandı. Ayakkabılarının yatağın önünde durduğunu gördü (Müller, 2013: 40).

Irene, uykunun etkisiyle önceki evinde olduğunu sanır. Uzun süre boyunca evde edinilen alışkanlıklardan bir anda uzaklaşmak bunları zihinden silmeye yetmez:

O gece yataktan düştü Irene. [...] Irene'nin yatağının odanın uzun duvarına dayalı durduğu diğer ülke yüzünden. Burada kısa duvara dayalı duruyordu Irene'nin yatağı. Diğer ülkede boyu olan şey, burada eniydi. Irene uykuda boya göre yatağın enine uzandığı için yere düştü (Müller, 2013: 114).

İstenmeyen bir zümre olarak başka bir ülkede hayatını devama zorlanması bireye manevi yönden ağır gelir. Irene, dairesini dolaşırken dalgın ve yeni yaşam alanına karşı isteksizdir:

Sonra içinden bir koridor geçti. Sonra bir mutfak. Sonra bir banyo. Sonra bir oda. Bomboş duvarlar. Mutfakta bir ocak olduğunun ancak daha sonra farkına vardı Irene. Ve ancak bina görevlisi gittikten sonra ocağın üstünde bir tuz kavanozu olduğunun (Müller, 2013: 37).

Kabul Merkezi'nin isteği doğrultusunda verilen dairenin merkezi konumu Irene kadar arkadaşı Franz'ı da rahatsız eder:

Senin dairende, dedi Franz, neyin yokluğunu çektiğimi biliyorum artık. Pencerenin altında sokağın yokluğunu çekiyorum.[...] Beni geriyor bu, dedi Franz. Sokaksız bir ev (Müller, 2013: 55).

Evin merkezi konumu Irene'in de daha önce tanık olmadığı bir durumdur. Irene'in "henüz evin kapısının önünde olmakla birlikte, kentin ortasında" (Müller, 2013: 150) olması birden birçok kişiyle karşılaşmasına sebep olur. Siyasi sığınmacı olarak oturma hakkı elde eden Irene, evin merkezi konumu sebebiyle rahatlıkla gözetim altında tutulabilecek, nereye gittiği kimlerle görüştüğü tespit edilebilecektir. Bütün bunların yanında evde olmadığında da evi ve eşyaları aranır, bir tehlike unsuru olup olmayacağı araştırılır:

Pencere pervazında bir kirpik duruyordu. Irene üfledi. Ahşaba yapışmıştı kirpik. Irene parmak ucunu ıslattı ve onu aldı. Kendisine ait olmadığını biliyordu. Saksının içindeki toprağa attı (Müller, 2013: 106-107).

Irene, her ne kadar bir eve kavuşsa da bu evin veriliş amacı bireyi sürekli gözetim ve denetim altında tutabilmek olduğundan huzurlu ve güvenli bir ortam mevcut değildir. Kendi vatanından ve evinden siyasi sebeplerle ayrılmanın ve oraya dönemiyor olmanın verdiği çaresizliği yeni ev ortadan kaldıramaz.

Yazarın bir senaryodan uyarladığı *Der Fuchs war damals schon der Jäger / Tilki Daha O Zaman Avcıydı* romanında da içselliğin kurulamadığı, gizlice izlenip arandığı için huzursuzluk veren evler mevcuttur.

Eserde insanların hangi vakitlerde evde oldukları gizli polisler tarafından kontrol edilir. Çoğu kişinin fabrikalarda belli saat aralığında çalışmaları, polislerin işlerini

kolaylaştırır. Maymuncukla evlere giren gizli polisler takibe aldıkları insanlara gözdağı vermek için evlerine onların anlayabileceği işaretler bırakırlar. Ana kahraman Adina'nın evindeki tilki postuna belirli aralıklarla verilen zarar bunun bir örneğidir. Gizli polis "jileti kâğıdından çıkarıyor, kâğıdı dizinin yanına koyuyor. Tilkinin sağ arka bacağını kesiyor" (Müller, 2009b: 128). Polisler, tilki postuna zarar vererek, geldiklerini, mahrem alanına girmenin kendileri için sorun olmayacağını göstermiş olurlar. Tilki postu Adina'nın çocukluktan beri sahip olmak istediği bir objedir. Adina bu hayalini evde gerçekleştirme imkânı bulmuştur fakat gizli servisin uygulamaları anıların yeşertildiği eve zarar vermektedir (Predoiu, 2013: 13). Farklı günlerde eve girmeye devam eden polisler geldiklerinin anlaşılması için izler bırakmaya devam ederler: "Klozette iki günebakan kabuğu yüzmekte" (Müller, 2009b: 145). Adina da bunların gizli polis tarafından gözdağı vermek için bırakıldığının farkındadır ve endişe içindedir.

Evi gözetlenen bir diğer kişi de Albert'tir. Albert'ten haber alamayan ve evini dağınık bulan arkadaşları, eve baskın yaptığını düşünürler:

Yukarı penceredeki perde örtüktür. Ev kilitlenmemiştir, anahtar içeriden kapıya sokulmuştur. Abi evde değildir, bir pusula da bırakmamıştır. Dolap açık durmaktadır, halının üzerinde bir kibrit kutusu durmaktadır [...] Ocağın üzerindeki bir tencerede küflenmiş bir çorba. Evden böyle çıkılmaz, diyor Paul, ancak insan zorunlu olursa (Müller, 2009b: 219).

Albert'in arkadaşları onun öldürülmüş olmasından şüphelenir. Albert'in eve karşı sorumluluklarını yerine getirmeden çıkışına dikkat çekilerek evin taşıdığı önem gösterilir. Hiç kimsenin evini geride dağınık ve tehlikeye açık şekilde bırakmayacağı vurgulanır. Evden çıkarken bile temizlik ve emniyet gibi noktalara özen gösterilmesi evle kurulan ilişkinin sürekliliğinden kaynaklanır. Ancak eve dönemeyecek olanlar için bu sorumluluk geçerli değildir çünkü eve dönemeyecek olmak hayatını kaybetmekle eşdeğer görülür.

Şehirde güven ortamının sağlanamadığı apartman dairelerinin yerini, köylerde fiziki açıdan yetersiz bulunan evler alır. Köyde aileleriyle yaşayan gençler şehirde iş bulma ve öğrenim amacıyla dairelerde yaşamaya başlarlar. Anlatıcı, baba evini, köyde bulunması sebebiyle başka insanların beğenmediği, bu yüzden de kimsenin konaklamaya gelmediği yer olarak betimler:

Bizim bir yazlık tuvaletimiz, bir kışlık tuvaletimiz ve dört oturma odamız vardı diyor, Adina. [...] Dördüncüsü camdandı, ancak o hiç kullanılmadı. Bu, konuklar için derdi annem. Asla konuklarımız olmadı, yalnızca kısa ziyaretler (Müller, 2009b: 202).

Köy ve şehirdeki evlerin ortak noktası ise, kadınların mutsuz olduğu mekânlar olmalarıdır. Ailenin maddi sorumluluklarının kadınlar tarafından karşılandığı evlerde, erkek üyeler ailelerine ve evlerine karşı ilgisizdirler. Ayrıca eşlerine şiddet uygulamaktan da kaçınmazlar. "Adam kadını saçlarından çekiyor, eli kadının yüzüne vuruyor. Sonra kadın ağlayarak çocuğun yanında duruyor, çocuk susuyor ve pencereye bakıyor" (Müller, 2009b: 22-23). Eserlerde kadınların çocuklarını tek başına yetiştirdikleri hatta bazı ilişkilerde babanın kimliğinin bilinmediği de görülür. Çocuklarını tek başlarına büyüten annelerin sınırlı hareket imkânları ve çalışma sürelerinin çocuk bakımından ötürü kısıtlanması kadınların daha da fakirleşmesine sebep olur (Mackenzie, 2002). Bu durumda kadının ev ortamında geçirmesi gereken süre ile ihtiyaçları çatışacağından aile için zorlu bir süreç başlar. Ev, bu çatışmanın merkezi olarak etkinliğini yitirir.

Yürekteki Hayvan/Herztier romanında ise, köydeki aile evlerinden öğrenim görebilmek için ayrılan kız öğrencilerin başlarına gelen talihsizlikler işlenir. Hem

evlerinden hem de alışık oldukları yaşam düzeninden ayrılan gençler şehre ve okula uyum sağlama noktasında zorlanırlar. "Ataerkil aile düzeni, katı ritüeller ve Nasyonal Sosyalistlerin verdiği zararlar" (Zhang, 2015: 249) ile şekillenen köyün okumak veya çalışmak için şehre giden kız çocuklarına karşı tutumu bu kişilerin köylerine döndüklerinde de sorun yaşamalarına sebep olur. Kız çocuklarının geniş bir sosyal baskının etkisine maruz bırakılan evden öğrenim amacıyla ayrılması bile şehirde ahlakdışı yaşam sürmelerini kolaylaştıran bir unsur olarak yorumlanır.

Annesi ile anlaşamayan anlatıcı, babasının da alkolden hayatını kaybetmesinin ardından evden ayrılmaya ve şehirde çalışmaya karar verir. Ekonomik sebeplerle şehirde istediği yerde ev bulamayan anlatıcı "yaşlı bir kadının yanında kiracının kiracısı olarak" (Müller, 1997: 103) yaşamaya başlar. Her hareketi gözlenen anlatıcının eve ziyaretçi kabul etmesi de yasaktır. Bir kiracının odasında evin sunduğu imkânlardan dilediğince yararlanamayan anlatıcı, iş yaşamında maruz kaldığı sorunlar ve gizli servis elemanlarının takibi sebebiyle bir zamanlar ayrılmak istediği aile evine dönmek ister. Evine tekrar döndüğünde önceden eleştirdiği, beğenmediği noktaları eskisi gibi bulmayı hedefler:

Birdenbire değişmektense, iyisi mi büyükanne hep şarkı söylesin, annem hep masada hamur açsın, büyükbaba hep satranç oynasın, babam hep devedikenlerini kökünden koparsın. Başka insanlar olmalarındansa, iyisi mi bütün çirkinlikleriyle oldukları yerde donup kalsınlar, diye düşünüyor çocuk. Odada ve bahçede çirkinlerin arasında evinde olmak, yabancıların arasında olmaktan iyidir (Müller, 1997: 170).

Şehir yaşamında aradığını bulamayan ve gizli servisin takiplerinden bunalan bir diğer kişi de Edgar karakteridir. Bir öğretmen arkadaşıyla aynı evi paylaşan Edgar, ev arkadaşının casus olduğunun farkındadır, bu yüzden her an tutuklanma ihtimaline karşı eşyalarını valizinde muhafaza eder:

Edgar'ın odasındaki dolap boş duruyordu. Giysileri, toparlanması gerekmeden, her an burayı terk edebilirmiş gibi, bavuldaydı. Buraya yerleşemedim, dedi Edgar. Bavul kapağının üzerinde çarpı işareti biçimindeki iki tel saça baktım. Beden öğretmeni odamda casusluk yapıyor, dedi (Müller, 1997: 77).

Eserde ev, özlem duyulan anıları barındırmanın yanında acı veren hatıraları da canlı tutan bir mekândır. Anlatıcının komşusu torunuyla yeni bir eve taşınmak zorunda kalır. "Sanayi bölgesindeki evde daha fazla yaşayamamıştı, çünkü torununun annesi orada sezaryen olurken ölmüştü" (Müller, 1997: 106). Kadınlar için yaşam koşullarının ağır olduğunun vurgulandığı eserde, evde sezaryen yaptırmak bir yandan kadının çaresizliğinin kanıtı olurken diğer yandan evin mahrem alan olma özelliğinin son mertebeye kadar kullanıldığını gösterir.

Bir diğer huzursuz ev örneği de anlatıcının arkadaşı Georg'un yaşamında ebeveyn-çocuk çatışması şekliyle ortaya çıkar. Siyasi sebeplerle şehirden ayrılmak zorunda kalan Georg, sorun yaşadığı anne ve babasının yanına dönmek istemediğinden kendini çaresiz hisseder. Georg, aile evi denildiğinde anne babasının yanlış tutumlarını hatırlar:

Dikiş diken, ütü yapan ve oğlunun başarısız bir adam olduğunu söyleyen çilli bir terzinin yanına gitmek istemedim, dedi Georg. Oğluna kocasından gizli biraz para ve aynı zarfın içinde bir sürü sitem gönderen bir kadının yanına. Ayrıca bisikletini oğlundan çok düşünen rantiyer bir babanın yanına gitmek istememişti (Müller, 1997: 174).

Aile içi çatışmaların evi yalnızlaştırdığı bir diğer örnek *Keşke Bugün Kendimle Karşılaşmasaydım/ Heute wäre ich mir lieber nicht begegnet* romanıdır. Eserde haftanın üç günü sorguya giden anlatıcının gerilimli bekleyiş süreci ele alınır. Yolculuk ve evde bekleyiş motiflerinin simgeleştiği eserde ev, duygu buhranlarının tanığıdır. Anlatıcı, “evde oturup beklemek zamanı parçalanıncaya kadar esnetiyor ve korkuyu doruğa çıkarıyor” (Müller, 2016: 24) itirafıyla yaşadığı zorluğu dile getirir.

Anlatıcı, çocukluk döneminde de huzurlu bir ev yaşantısına sahip değildir. Annesi, ilk çocuğu olan oğlunu kaybettikten sonra kızı (anlatıcı) dünyaya gelir. Anne, kızına her defasında oğlu hayatta olsa kendisini doğurmayacağını dile getirerek kızını kendinden uzaklaştırır. Anlatıcının tek isteği istenmediği bu evden uzaklaşmaktır:

Trene binmek ve karanlık çökmeden bütün mısır tarlalarından geçmek istiyordum. Köpek kulübesini andıran tüm o küçük istasyonlardan geçmek, annem sofraya son tabağı koyduğunda buradan uzaklaşmış olmak. Tüm bu yıllar boyunca ağabeyimin tabağı ve açlığıyla beslenmiş olmalıydı. Masasında her daim, sadece o tabak durmuştu sanki yalnızlığın üstesinden gelmekte bu yüzden bu kadar mahirdi (Müller, 2016: 78).

Gizli servisin takiplerinin sürdüğü eserde halk, özel yaşam alanı olan evlerinin gözetlenmemesi için yüksek katlı yapılarda yaşamayı seçer:

Paul’la yaşadığımız yüksek bloğun yalnızca girişiyle alt katları sokakta yürüyen ve arabayla geçen biri tarafından gözetlenebilir. Beşinci kattan sonra evler o kadar yukarıda kalıyor ki ayrıntıları görebilmek için teknik donanım şart. Ayrıca blok, ortasından itibaren dışa doğru kavis yapıyor. Uzun uzun bakıldığında insanın gözleri altına gömülürmüş gibi oluyor. Epey denedim, boynu yoruyor. Blok on iki yıl öncesinde de böyleydi, başından (Müller, 2016: 25).

Evin yüksek olması sebebiyle içerinin gözetlenememesinin sağladığı avantaj yanında aşağıda neler olup bittiğini görememek ve apartmana girenlerden haberdar olamamak da gerginlik oluşmasına sebep olur. “Yaz bulutları parlak ve yüksekti, daha doğrusu yumuşak ve yakın, Paul ve ben burada, yukarıda, yanlış kattaydık, fazlaca yorgun ve zeminden çok uzakta” (Müller, 2016: 122). Paul’un babası içinse oğlunun yüksek katta oturması gurur kaynağıdır:

Burada, şehirde sadece bir kez ziyaretime geldi, yüksek blokta oturduğum için gurur duyuyordu benimle, yanı başında dağ olan evden çok farklıydı burası, orada hava ve manzara vardı. Balkona çıktık, ama etrafa bakmadan antenlere, aletlere takıldık (Müller, 2016: 170).

Şehir hayatının vazgeçilmez yaşam konutu olan apartmanlar, modern dünyanın teknolojik ürünleriyle donatılır. Devletin, emniyeti gizli servislerle sağlamaya çalışması herkesin birbirine şüpheyle yaklaşmasını artırdığından, iletişim televizyonla sınırlanır ve televizyon her evde bulunan bir cihaza dönüşür.

Kahramanların modern zamanda yaşadığı sorunlar önceki kuşaklarda yerini Soğuk Savaş Döneminin etkilerine bırakır. Anlatıcının dedesi ve büyükannesi de gençlik döneminde Baragan’a sürgüne gönderilmiştir. Kötü muameleye maruz kalan birçok kişi gibi onlar da soğuk hava koşullarına karşı koyabilmek için ev diye niteledikleri bir alan oluştururlar. Amaçları sadece doğa koşullarına karşı koyabilmektir:

[...] biz istasyona götürüldük, iki hafta yolculuk ettik, sonra kuş uçmaz kervan geçmez bir yerde, bir kazığın önünde bekleyen dört yüz elli ailenin arkasında sıraya dizildik. Dümdüz sıralar halinde kazıklar, yukarıda gökyüzü, aşağıda balçık, arada biz ve her yanı kaplayan devedikenleri. Ninen ve ben, günler boyunca uğraşıp kazığın durduğu yerde toprağa bir delik açtık ve onu devedikenleriyle örttük. Devedikenlerini koparıken derilerimiz parçalanıyordu (Müller, 2016: 164-165).

Karısı susuzluktan can veren büyükbaba dört yıl daha kalacağı sürgün döneminde hayatta kalabilmek için karısının kıyafetlerini satar ve inşaat malzemesi alır. Bu ürünlerle ancak devlet tarafından belirlenmiş kıstaslara uygun bir ev yapabilir:

[...]sekiz metre uzunluğunda, dört metre derinliğinde olması gerekiyordu, iki bin üç yüz tuğla bir ev ediyordu. Tuğlaların uzunluğu otuz sekiz, eni yirmi, kalınlığı on iki santimdi. Duvarların kalınlığı bir tuğlanın eni kadardı (Müller, 2016: 165-166).

Anlatıcının arkadaşı Lili'nin ailesiyle yaşadığı ev ise, fiziki koşullar açısından her imkâna sahipken aile birliğinin kurulamadığı bir yaşam alanıdır. Annesi ve üvey babası ile yaşayan Lili için ev, toplum normlarına uymayan bir birlikteliğin yaşandığı alandır. Üvey babası ile “iki yıl boyunca, pazar günleri hariç hemen her gün ve daima aceleyle, yalnızca mutfakta” (Müller, 2016: 63) birlikte olur. Lili hem bu evden hem de ülkeden kaçmak için zengin ve yaşlı erkeklerle de birliktelik yaşayarak onların maddi gücünden yararlanmayı hedefler. Eserde Suner'in (2005: 173) Demirkubuz sinemasında örneklediği gibi evin “dışa kapalı, içe dönük mahrem yapısı insan ruhunun en karanlık yanlarının sahnesi” olmuştur. İnsan ahlakına aykırı tutumların evin anne ile bütünleşen bölümünde; mutfakta gerçekleşmesi de üzerinde durulması gereken bir diğer konudur. Lili annesine duyduğu sevgisizliği onun mekânında dışa vurur. Çakır (2009: 80), ev içinde kadına ait bölümlerin bir diğer ifadeyle *makarr-ı nisyanın* “mutfak, kuyu başı ve avlu” olduğunu belirtir. Sağlam (2012: 6), mutfağın içindeki ocağın “kadının besleyici, üretici, yapıcı, birleştirici niteliklerini” sembolize ettiğine dikkat çeker. Lili'nin mutfağı ve annesinin varlığını sabote eden bu tutumu evde anne ile kurulan ilk bağa zarar veren bir yaklaşımdır. İlk karşılaştığı yaşam alanında anne ile kurulamayan sevgi bağı onu farklı ilişkilere yöneltir. Lili, iç dünyasındaki gerilimi artıran bu evden uzaklaşmak için yurtdışına çıkmak ister.

Evden uzaklaşarak iç dünyasını rahatlatmak isteyen bir diğer karaktere *Atemschaukel / Nefes Salınımı* romanında rastlanır. Romanda eşcinsel kimliğini aile bireylerinden saklayan, bu durumun verdiği suçluluk duygusuyla da evinde huzurlu bir yaşam süremeyen Leopold, ana kahramandır. Askeri ekipler tarafından Ukrayna'daki Nowo-Gorlowka çalışma kampına götürüleceğini öğrenen Leopold bu durumdan şikâyetçi olmaz. “18-45 yaş arası erkeklerin hayatta kalma ve direniş mücadelesinin” (Predoiu, 2013: 20) doruğa ulaştığı Rus çalışma kampına götürülen kahraman, bunu davranışlarının kefareti olarak görür. Kamp, “Stalin'i sembolize etmektedir” (Baytekin, 2019: 252) ve bir ideolojinin insan bedeni üzerindeki yıkımının şahididir. İnsan hayatına önem verilmeyen bir çalışma alanı olan kampta çalıştırılan kişilerin çoğu donarak, açlıktan ya da kaza geçirip ölüme terk edildikleri için hayatını kaybeder. Leopold, tek amacın insanları son güçlerine kadar çalıştırmak olduğu bu mekânda bir evin sıcaklığını arar:

Avlularda asla insan görmedim. Kampta yaşamayan, bir evi, bir çiti, bir avlusu, halısı olan, bir odası, belki de bir halı tokmağı olan insanları görmek istedim. Halıların dövüldüğü yerde, barışa güvenebileceğini düşündüm, hayat orada sivildir, insanlar huzur içinde bırakılır (Müller, 2009a: 60).

Rus kampında aynı zamanda farklı bir dille karşılaşan Leopold hem mekâna hem de bu yeni dile yabancıdır. Bologna'ya göre (2010: 84-85) evden uzaktaki bu yabancılık, Leopold'un kampa götürülmeden önceki yaşamında da mevcuttur. Leopold memleketinde ailesinden homoseksüelliğini gizlediği için de evinde değildir, bu yüzden ilk başta kampa götürülürken yabancı bir yerde memleket potansiyeli görür. Fakat bu ümidi kamp ortamının elverişsizliği karşısında kaybolur. Evin sıcaklığından ayrı kalan Leopold'u ümitsizliğe düşüren bir diğer nokta ise ailesiyle haberleşme olanağının olmamasıdır. Leopold, ailesinin kendisinin öldüğüne inanmasından endişe duyar:

Yaz havası evdeki gibi oyuğun üzerinde titriyor ve gökyüzü de evdeki gibi ipeksi. Ama evde kimse hala hayatta olduğumu bilmiyor. Evde büyükbaba şimdi verandada soğuk salatalık salatası yiyor ve öldüğümü sanıyor. Ve büyükanne gıt gıt sesiyle tavukları kulübenin yanındaki oda büyüklüğündeki gölgelere çekiyor, onlara yem serpiyor ve öldüğümü düşünüyor. Anne ve baba belki de kaçamak yapıyordur. Anne, yüksek çimlerdeki dağ çayrallarının ortasında kendi diktiği denizci elbisesiyle yatıyor ve zaten cennette olduğumu sanıyor (Müller, 2009a: 125).

Beş yıl boyunca ailesiyle haberleşemeyen ve kampta zor şartlar altında çalıştırılan Leopold, zamanla ev hakkındaki düşüncelerin değişeceği duyumunu alır ve dehşete kapılır:

Bazıları, ev özleminin zamanla anlamını kaybettiğini, için için yandığını ve tükendiğini söylüyor, çünkü artık somut bir evle yapılacak bir şey yok (Müller, 2009a: 232).

On yedi yaşında ayrıldığı evine beş yıl sonra tekrar döndüğünde ise yerleri değişmeyen eşyalar, kendisinde yokluğunun bir üzüntüye sebep olmadığı çağrışımını yapar:

Aynı yeşil ve mavi perdeler asılı, aynı çiçek desenleri halılarda kırılmış [...] dolaplar ve kapılar açarken ve kapatırken her zaman yaptıkları gibi gıcırdayordu, zemin aynı yerde çatırdıyordu, veranda merdiveninin sundurmaları hala aynı yerde çatlaktı, her basamak yıpranmıştı, korkulukta tel sepette aynı saksı sarkıyordu (Müller, 2009a: 272).

Öldüğüne inandıkları oğullarını tekrar karşılarında gören aile, bu duruma kayıtsız kalır. Dönüşü kendisi için tam bir hayal kırıklığı olan Leopold, çocukluğunun geçtiği eve ve ailesine daha da yabancılaşır. Dili farklı olan bir bölgede ailesine kavuşmayı hayal ederek hayatta kalmayı başaran Leopold, karşılaştığı duygu durumunu “yabancı olmak kesinlikle bir yükür, ancak uzak durulamayan yakınlıktaki yabancılaşma aşırı bir yükür. Başımı bavulumda tuttum, Rusça soluyordum” (Müller, 2009a: 272) sözleriyle dile getirir.

Leopold'un yaşadığı hayal kırıklığına kampta edindiği davranış kalıplarından uzaklaşmanın zorluğu da eklenir. “Eve döndükten sonraki ilk ay, tüm gece odada ışıkları açık bıraktım çünkü vardiya ışığı olmadan korkuyordum” (Müller, 2009a: 268).

İnsan varlığının hiçe sayıldığı, temizlik koşullarına ve beslenme düzenine dikkat edilmeyen kampın bıraktığı izler sosyal hayata geçişte uyum zorluğu oluşturmaya devam eder. “Açlığın başat konu” olarak vurgulandığı eserde (Wigger, 2010: 9) özellikle ailece yenilen yemeklerde Leopold, modern dünyanın kurallarına uyum kabiliyetini yitirdiğinden kendini herkesten farklı hisseder:

Bıçak ve çatalla yemeyi unutmuştum. Sadece ellerim titremekle kalmadı, boğazımdaki yutkunma da. Nasıl acıklacağını biliyordum, nihayet yemek olduğunda yemeğe nasıl uzanılacağını veya yutulacağını biliyordum. Kibarca yiyebilmek için ne kadar süre çiğneneceğini ve ne zaman yutulacağını artık bilmiyordum. Babam karşımda oturuyordu ve masa üstü bana dünyanın yarısı kadar büyük görünüyordu (Müller, 2009a: 275).

Aile evinde cinsel tercihten dolayı kendini suçlu gören Leopold, ani bir kararla evlenerek evden uzaklaşmak ister. Bu kararında kendisi kamptayken ailesinin yeni bir çocuk dünyaya getirmesi etkili olur. Leopold, kardeşinin yanında kendini dışlanmış ve değersiz bulur. Aldığı evlilik kararıyla da cinsel kimliğini gizlemeyi ve kendine huzurlu bir yaşam alanı oluşturmayı hedefler:

Emma'nın ebeveynlerine taşındım. Her şeyimi yanımda taşıdım; üç dikte defterimin ve kıyafetlerimin hepsi kamptan getirdiğim tahta sandığa sığıdı. Emma'nın babası dört gün sonra öldü. Annesi oturma odasına taşındı ve bize evlilik yatağıyla odasını devretti (Müller, 2009a: 288).

Altı ay sonra karısıyla birlikte şehre taşınan Leopold, kamp yaşamının izlerinden kurtulamaz:

Sonra Sibiu'dan başkent Bükreş'e taşındık. Bizim ev numarası, barakadaki yatak sayısı gibi 68 idi. Daire dördüncü katta, sadece bir oda ve bir mutfak bölümü vardı, tuvalet koridorda idi. Ama dairenin yakınında yirmi dakikalık bir yürüyüş mesafesinde park vardı. Büyük şehir yaz geldiğinde, tozların uçtuğu kestirme yola gittim.[...] Merdiven boşluğunda asansörü beklediğimde, iki hafif dokunmuş halat, sanki Bea Zakel'in örgüleri geliyormuş gibi şaftın tel kafesinden yukarı ve aşağı gitti (Müller, 2009a: 288).

Başkentteki evlerin durumu nüfus yoğunluğu ve iş fırsatlarının ani artışını örneklerken Leopold'un evinin parkın yanında bulunması ona gizli ilişkilerini sürdürme imkânı verir. Park, cinsel tercihi farklı kişilerin buluşma alanıdır. Toplum baskısıyla evlenen Leopold, en sonunda karısını terk ederek Avusturya'ya taşınır ve özgürlüğünü ilan ettiği bir evde nesnelere anlam yükleyerek yaşamaya başlar. Dışlanmış olmanın verdiği yalnızlığa dans ederek karşı koyar:

En çok 1 metre uzunluğunda ve 1 metre genişliğindeki kare küçük beyaz formika masamda oturmayı severim. Saat kulesi iki buçuğu çaldığında, güneş odaya düşer. Yerde küçük masamın gölgesi bir gramofon kasası. Bana defnenin şarkısını ya da kıvrımlı dans edilen Paloma'yı çalar. Yastığı kanepeden alıp hantal öğleden sonramda dans ederim (Müller, 2009a: 296).

Cinsel tercihten ötürü başkalarıyla arkadaşlık etmeye çekinen Leopold, kapandığı evdeki eşyaları, kendisini yadırgamayan bir arkadaş olarak görür:

Başka partnerler de var.

Çaydanlıkla da dans ettim.

Şekerlik ile.

Kurabiye kutusu ile.

Telefon ile.

Çalar saat ile.

Kül tablası ile.

Evin anahtarı ile.

En küçük partnerim kopmuş bir ceket düğmesi.

Doğru değil mi (Müller, 2009a: 296-297).

Leopold ile sözcüğünü her dizede tekrarlayarak yalnızlığını vurgular. Derrington'a göre (2013: 140), "tekrarlanan ile insanın her türlü korkunç yokluğu ortaya çıkar", nesnelere yapılan bu dans "yalnızlığı, diğer tüm insanların çemberinden kopmayı, dışlanmayı" ifade eder. Fiziksel yalnızlığın vurgulandığı bu ev, Leopold'un tek özgürlük alanıdır.

Dönemin şartlarında Leopold, kanuna aykırı bir tutum içindedir. "Devrim ve sonrasında çatışmalar Rusya'ya zor zamanlar yaşatırken eşcinsel erkekler Avrupa'daki eşcinseller gibi süslü kıyafetler ve lüks aksesuarlar" (Khoroshilova, 2017) kullanamadıkları için kendilerini gizlemek zorunda kalırlar. Müller'in köyünde de Yahudi kadınların soykırımı maruz kalması ve gulaglara götürülmesi, erkeklerin kamplarda çalıştırılması gibi vakalar yaşanmıştır (bkz. Willeke, 2017: 214). Baskı rejiminin bu tutumu insanların özel alanlarına kadar etki eder. Evler benzer sorunlar çerçevesinde şekillenen ve terke zorlanan alanlara dönüşür.

SONUÇ

Kişiyi dış dünyadan koruyan ve içselliğini geliştiren mekân evdir. Müller'in romanlarındaki evler ise bu işleve sahip değildir. Aile içi çatışmalar, eşler arasındaki sadakatsizlik ve sevgisizlik, rejimin baskıları neticesinde evin özellikle çocuklar açısından bir an önce uzaklaşılacak istenen bir iç mekâna dönüştüğü tespit edilmiştir. *Tek Bacaklı Yolcu, Yürekteki Hayvan* romanlarında evden uzaklaşmak isteyen karakterlerin çoğunluğunu kadınlar ve genç kızlar oluştururken *Nefes Salınımı* romanında bir erkek karakterin evine yabancılaştığı ve uzaklaşmak istediği gözlemlenmiştir. Aile evinde sevgisiz kalan kız çocuklarının şehirde yeniden ev kurarak kendi ayakları üzerinde durmak istemelerinin başarısızlıkla sonuçlandığı tespit edilmiştir. Toplum baskısının aile ilişkilerini dolayısıyla ev ile kurulan bağı zayıflattığı görülmüştür. *Yürekteki Hayvan, Keşke Bugün Kendimle Karşılaşsaydım ve Tilki Daha O Zaman Avcıydı* romanlarında köy hayatının fiziksel yetersizlikleriyle belirlenmiş evlerinin yerini şehirde kiraları yüksek olduğu için iyi koşullarda olmayan ya da başkalarıyla paylaşılacak zorunda kalınan evler almıştır. Şehirde devlet denetimi altında tutulan evlerin kişinin yaşamını daha da zorlaştırdığı saptanmıştır. Eserlerde Çavuşesku iktidarlığının ve Komünist rejimin gizli polis servisi aracılığıyla mahrem alan olan eve yaptıkları müdahaleler (ev sahibi evde yokken eve girme, girildiğini göstermek istercesine sigara izmariti bırakma, eşyaların yerini değiştirme, eşyalara zarar verme) evleri güvenilir bir ortam olmaktan çıkarmış, korku ve endişenin hüküm sürmesi amaçlanmıştır. Çalışma ve öğrenim ortamında süren devlet baskısının eve kadar ulaşmış olması yaşamı daha da zorlaştırmıştır. Aile içi çatışma ve devlet yaptırımları *Keşke Bugün Kendimle Karşılaşsaydım ve Nefes Salınımı* romanlarında zirveye ulaşmıştır. Enstest ve eşcinsel ilişki türlerinin örneklendiği eserlerde evden kaçma ile suçluluk duygusundan kurtulabilmenin eşdeğer görüldüğü saptanmıştır. *Yürekteki Hayvan, Keşke Bugün Kendimle Karşılaşsaydım ve Tilki Daha O Zaman Avcıydı* eserlerinde aile üyeleri arasındaki iletişim kopukluğuyla yalnızlaşan evler, *Nefes Salınımı* romanında yalnızlıkta özgürlüğün ve huzurun bulunduğu bir hale kavuşmuştur. Tecrit ortamının zorlukları eve özlemi artırırken eve karşı yabancılaşmayı da artırmıştır.

İncelenen romanlarda evin gelenekselliğine ve aile üyelerini birleştirici özelliğine önem gösterenlerin ailenin yaşlı bireyleriyle sınırlı kaldığı görülmüştür. Sonraki kuşak hem evlerinden hem de ülkelerinden uzaklaşmakta kararlıdır. Aile evinden

uzaklaşmak ve kendi ayaklarının üstünde durmayı sembolize eden yeni bir ev kurmak, Müller'in kahramanlarının ortak hedefi haline dönüşmüştür. Ekonomik ve siyasi sebeplerin bu isteği artırdığı fakat gerçekleşmesini engellediği tespit edilmiştir. Modern zamanın ele alındığı eserlerde anne çocuk arasında bile kurulamayan iletişim; kendini en çok ev hayatında huzursuzluk, iletişimsizlik, illegal ve ahlakdışı ilişkiler olarak göstermiştir. Evin dış dünyaya karşı koyan ve kişiyi güçlendiren yönlerine eserlerde rastlanmamıştır. Müller, romanlarında özel yaşam alanında yaşanan aksaklıklardan sorumlu tuttuğu devlet rejimine eleştirisini okura açıkça göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Bachelard, Gaston (2008). *Mekânın Poetikası*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Baytekin, Binnaz (2019). "Sprachliche Verwandlungskraft in Herta Müllers Roman „Atemschaukel“. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift für Germanistik*, 7 (2). 243-255.
- Bertram, Carel (2008). *Türk Evini Hayal Etmek*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bologa, Elvine (2010). "Sprache und Heimatlosigkeit in Herta Müllers Atemschaukel". *Jahrbuch für Internationale Germanistik*, (2). 83-92.
- Campbell, Joseph (1943). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
- Cansever, Turgut (2016). *İslam'da Şehir ve Mimari*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Çakır, Serpil (2009). "Osmanlı'da Kadınların Mekânı, Sınırlar ve İhlaller". *Cins Cins Mekân*, Ed. Ayten Alkan. İstanbul: Varlık Yayınları. 76-101.
- Demir, Fethi (2011). *Orhan Pamuk'un Romanları Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eiguer, Alberto (2013). *Evin Bilinçdışı*. Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Flusser, Vilém (2006). "Räume". *Raumtheorie*. Ed. Jörg Dünne ve Stephan Günzel. Frankfurt am Main: Suhrkamp. 274-288.
- Gahramanlı, Nergiz (2013). *Servet-i Fünun Romancılarının Romanlarında Mekân, Eşya, Kıyafet. Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Harvey, David (2003). *Sosyal Adalet ve Şehir*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Korkmaz, Ramazan (8-10 Aralık 1998). "Cengiz Aytmatov'un Romanlarında Kaos'tan Düzen'e Ev/Anne ve Çevre/Dünya İzleği". *Doğumunun 70. Yıl Dönümünde Cengiz Aytmatov Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Korkmaz, Ramazan (2015). *Yazınsal Okumalar*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Lotman, Yuri (2012). *Düşünen Dünyaların İçinde, İnsan-Metin-Semiyosfer-Tarih*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Mackenzie, Suzanne (2002). "Kentte Kadınlar". *20. Yüzyıl Kenti*. Ed. Ayten Alkan, Bülent Duru. Ankara: İmge Yayınevi. 249-283.
- Müller, Herta (1997). *Yürekteki Hayvan*. İstanbul: Telos Yayıncılık.
- Müller, Herta (2009a). *Atemschaukel*. München: Carl Hanser Verlag.
- Müller, Herta (2009b). *Tilki Daha O Zaman Avcıydı*. İstanbul: Telos Yayıncılık.

- Müller, Herta (2011). *Immer derselbe Schnee und derselbe König*. München: Carl Hanser Verlag.
- Müller, Herta (2013). *Tek Bacaklı Yolcu*. İstanbul: Siren Yayınları.
- Müller, Herta (2016). *Keşke Bugün Kendimle Karşılaşmasaydım*. İstanbul: Siren Yayınları.
- Narlı, Mehmet (2014). *Şiir ve Mekân, Cumhuriyet Dönemi (1920-1950) Türk Şiirinde Şiir-Mekân İlişkisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Prak-Derrington, Emmanuelle (2013). "Sprachmagie und Sprachgrenzen. Zu Wort- und Satzwiederholungen im Herta Müllers Atemschaukel". *Dichtung und Diktatur Die Schriftstellerin Herta Müller*. Ed. Helgrad Mahrtdt, Sissel Laegreid. Würzburg: Königshausen & Neumann. 131-145.
- Predoiu, Graziella (2013). „Leben wir also. Aber man lässt uns nicht leben. Leben wir also im Detail.“ Zur Fokussierung auf ‚kleine Dinge‘ in Herta Müllers Romanen". *Temeswarer Beiträge zur Germanistik*. 10. 7-32.
- Sağlam, Tülin (2002). "Dramaturjik Açından Mekânın Önemi ve Ocak ve Yağmur Sıkıntısı Oyunlarında Mutfak Mekânının Kullanımı". *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 13 (13), 1-15.
- Soysal, Aslı (2013). *Orhan Pamuk'un Romanlarında Ev İmgesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ardahan Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Suner, Asuman (2005). *Hayalet Ev, Yeni Türk Sinemasında Aidiyet, Kimlik ve Bellek*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Şen, F. Nihan (2017). *Sinemasal Mekân Olarak Yuva ve Sembolleri*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Şen, Serdar (2010). *Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Anne-Mekân Algısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wigger, Jessica (2010). "Atemschaukel-Eine thematische und sprachliche Analyse des Romans von Herta Müller in Anlehnung an Beispielen aus der Trümmerliteratur Wolfgang Borcherts". *Selbständige Abschlussarbeit Grundstufe (Abschluss Bachelor)*, Högskolon Dalarna Institution für Humaniora Tyska, 61-90.
- Willeke, Stephani (2017). "Shoah und Gulag". *Herta Müller Handbuch*. Ed. Norbert Otto Eke. Stuttgart: J.B. Metzler, 214-220.
- Zhang, Pei (2015). "Das Dorfbild: Herta Müllers Niederungen". *Literaturstraße. Chinesisch-deutsche Zeitschrift für Sprach- und Literaturwissenschaft*. 16. 249-264.

İnternet Kaynakları

- NobelPrize (2009). *Herta Müller, The Nobel Prize*. 18.06.2020 tarihinde <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2009/bio-bibliography/> adresinden alındı.
- Kraft, Helga (2018). *Herta Müller Biografie*. 18.06.2020 tarihinde Fembio sitesi: <https://www.fembio.org/biographie.php/frau/biographie/herta-mueller/> adresinden alındı.
- Khoroshilova, Olga (2017). *1917 Ekim Devrimi: Rusya'da eşcinsellerin kısa süren özgürlüğü*. 24.03.2020 tarihinde T24 sitesi: <https://t24.com.tr/haber/1917-ekim-devrimi-rusyada-escinsellerin-kisa-suren-ozgurlugu484137> adresinden alındı.